

Chris Maisano: Vad säger den europeiska vänstern om Ukrainakriget?

[Ur [Links International Journal of Socialist Renewal](#), 4 maj 2023. Ursprungligen publicerad i [Democratic Left](#). Chris Maisano är medlem i Democratic Socialists of America och medlem i redaktionen för *Socialist Forum*. Han skriver också bland annat för *Jacobin*. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Det verkar sannolikt att kriget i Ukraina kommer att bli ämne för diskussion i DSA inför och under årets nationella kongress. *Democratic Left* och *Socialist Forum* har publicerat artiklar om frågan,¹ och denna artikel, som behandlar europeiska vänsterpartiers åsikter och politik avseende Ukrainakriget, är en del av denna diskussion.

De socialdemokratiska och arbetarpartier som ingår i Progressiva förbundet av Socialdemokrater i Europaparlamentet är enhälligt för militär och annan hjälp till Ukraina, liksom för sanktioner mot Ryssland. Partier från denna grupp sitter för närvarande i regeringen i Belgien, Danmark, Tyskland, Norge, Portugal, Rumänien, Slovenien och Spanien. Gröna partier sitter också i regeringen i ett antal länder, och om något så tenderar de att vara ännu mer entusiastiska om militär hjälp och sanktioner än partierna i Progressiva förbundet.

Det börjar synas meningsfulla skillnader när man tittar på partier till vänster om Progressiva förbundet, varav många men inte alla är med i gruppen Europeiska enade vänstern/Nordisk grön vänster. Denna grupp innehåller ett brett spektrum av radikala vänsterpartier, med sina rötter i olika politiska strömningar, från de reformerade maoisterna i *Parti du Travail Belgique* (Belgiska arbetarpartiet) till de trotskistiska *Anticapitalistas* (Antikapitalisterna) i Spanien. En del av dem har talat starkt för militär hjälp till Ukraina och sanktioner mot Ryssland, medan andra har varit mer kluvna och splittrade internt, och ytterligare andra helt emot.

Allmänt sett formas dessa partiers syn på kriget av två huvudfaktorer: vilka historiska erfarenheter de har av Ryssland/Sovjetunionen och hur nära deras länder ligger detta land geografiskt, och huruvida partiet har rötter i den kommunistiska rörelsen. Det tyska *Die Linke* (Vänstern) är kanske det mest konfliktfyllda, på grund av Tysklands militaristiska arv, landets delning under kalla kriget och partiets både socialdemokratiska och kommunistiska rötter.

Samtidigt är det värt att bedöma uppfattningarna i de små och belägrade socialistiska rörelserna i Ukraina och Ryssland, som drabbas hårt av effekterna av kriget.

Ukraina och Ryssland

Den socialistiska vänstern var före kriget svag både i Ukraina och Ryssland, och situationen har bara blivit svårare för dem sedan februari 2022. Demonstrationerna mot kriget i Ryssland kvästes

¹ [The Ukraine War: Dilemma for the U.S. Left](#), [How DSA'ers Can Help Ukraine](#), [Ukraine War Looks Different in the Global South](#), [DSA and the War in Ukraine: Toward a Mass Socialist Anti-War Movement](#) och [What Can the Left Actually Do About Ukraine?](#).

snabbt, och hundratusentals ryssar, inklusive ett antal vänsteroppositionella, har flytt ur landet. De som stannade har ofta drabbats av förtryck och hot. Den Moskvbaserade framstående demokratiskt socialistiske politikern och arbetaraktivisten Michail Lobanov misshandlades och kastades i fängelse i 15 dagar för ”olydnad mot polisen”.² Han är långtifrån den enda ryska vänsteranhängare eller krigsmotståndare som har behandlats hårt. Ett särskilt gräsligt exempel är den 13-åriga flicka som nyligen skickades till barnhem för att hon hade ritat en antikrigsteckning i skolan, medan hennes far utlämnades från Belarus till Ryssland och fick två års fängelse för att ha gjort kritiska inlägg mot krigsansträngningarna i sociala media.³

Det ryska kommunistpartiets ledning stöder kriget, men en del av partiets basmedlemmar har givit uttryck för motstånd. Förra året gick en del av dem samman med personer från andra socialistiska rörelser och publicerade ett uttalande från ”Vänsterkrafternas runda bordssamtal mot kriget”,⁴ som krävde att den ryska regeringen omedelbart skulle stoppa kriget och dra tillbaka trupperna, och ”en radikal förändring av regeringen och hela det samhällspolitiska systemet” om den inte gör det. Det var undertecknat av medlemmar från kommunistpartiet, Ryska socialistiska rörelsen och andra.

Vänstern var kanske ännu svagare i Ukraina än i Ryssland. Under 2000-talet minskade antalet medlemmar och valstödet för socialistiska och kommunistiska partier. I mångas ögon misskrediterades de av sina proryska böjelser, och när spänningarna med Ryssland ökade blev de alltmer förtryckta. 2015 förbjöds kommunistpartiet och andra mindre partier. Strax efter invasionen 2022 utfärdade den ukrainska regeringen ännu ett förbud mot ett antal partier vars namn låter socialistiska eller progressiva, på grund att de påstods samarbeta med Ryssland. Påståendet om samarbete har inte bevisats, men som den rysk-amerikanske författaren Greg Afinogenov poängterar, ”stämmer det att dessa partier faktiskt var proryska, och deras politik var ofta osammanhängande”, inklusive extremt höger och fascistisk. Som Afinogenov också konstaterar har tyvärr ”de starka kopplingarna mellan proryska (eller fredsvänliga) åsikter och välfärdspolitik” i Ukraina ”inneburit, att när den ryska invasionen misskrediterade de förstnämnda så förlorade även den sistnämnda”.⁵

En ukrainsk grupp som fortfarande existerar är *Sotsialny Ruch* (Sociala rörelsen), en liten demokratiskt socialistisk organisation som har intagit en bestämd ståndpunkt till stöd för Ukrainas militära motstånd mot invasionen – en del av dess medlemmar har anslutit sig till militära reservenheter – och för militär hjälp till Ukraina. Men som demokratiska socialister är de också mot den ukrainska regeringens nyliberala ekonomiska och arbetarpolitik, liksom mot det nya förbudet av en del av de partier som nämns ovan. I ett uttalande kritiserade de regeringen för att missbruka ”kriget för att angripa de ukrainska arbetarnas rättigheter, och dess agerande syftar nu till att begränsa de politiska och medborgerliga rättigheterna. Vi kan inte stöda detta.”⁶

Sociala rörelsen har förbindelser med Ryska socialistiska rörelsen, och förra året utfärdade de två organisationerna ett gemensamt uttalande som krävde militärt stöd till Ukraina, fullständigt tillbakadragande av de ryska trupperna, sanktioner mot Putin och andra inom den ryska eliten, och ett ryskt militärt nederlag i Ukraina.⁷ Vi måste betona att dessa organisationer är ganska små och har en

2 [Jacobin magazine](#), 31 december 2022.

3 [AP News](#), 12 april 2023.

4 [New Politics](#), 24 februari 2022.

5 [Jacobin magazine](#), 24 februari 2023.

6 [Statement on “Temporary Ban” on Some Parties](#), *Europe Solidaire Sans Frontières*, 20 mars 2022.

7 Se [Uttalande av Ryska socialistiska rörelsen och ukrainska Sotsialny Ruch: mot den ryska imperialismen](#), på marxistarkiv.se.

mycket begränsad bas. Men de är troligen de organisationer som idag mest liknar DSA i Ukraina och Ryssland.

Öst- och Centraleuropa

Erfarenheterna av stalinism och sovjetiskt herravälde misskrediterade även en demokratiskt socialistisk politik i Öst- och Centraleuropa. Icke desto mindre existerar det radikala vänsterpartier i denna region, och trots de utmaningar de står inför fortsätter de att organisera. Det mest framträdande är troligen Polens *Lewica Razem* (Vänster tillsammans), som för närvarande har 6 parlamentsledamöter. Razem är starkt för militär hjälp till Ukraina och sanktioner mot Ryssland på grund av att Ukraina, enligt Razems Zofia Malisz, för "en rättfärdig kamp för självbestämmande mot en imperialistisk angripare".⁸ Razem är kritisk mot militäralliansen NATO och kräver att den så småningom ska ersättas av en ny europeisk säkerhetsstruktur under EU:s beskydd. Men samtidigt hävdar de, enligt Malisz, att "NATO, med tanke på avsaknaden av en lämplig europeisk säkerhetsstruktur, för närvarande utgör den enda garanti politiska medborgare har för skydd" mot Ryssland.

Före kriget var Razem medlem i Progressiva internationalen och den av Yanis Varoufakis uppbackade DiEM25 [Rörelsen Demokrati i Europa 2025]. Men fyra dagar efter den ryska invasionen röstade Razems Nationella råd enhälligt för att lämna båda organisationerna. I ett uttalande som förklarade beslutet skrev de: "I avsaknad av en otvetydig deklaration som erkänner Ukrainas suveränitet och ett absolut fördömande av den ryska imperialismen från Progressiva internationalens och DiEM25:s sida, avbryter Lewica Razem sitt samarbete med dessa organisationer."⁹

Sedan dess har Razem arbetat med andra vänsterrörelser i Öst- och Centraleuropa för att bygga stöd för sina ståndpunkter. I mars 2022 utfärdade de ett uttalande tillsammans med ett antal partier i regionen som krävde militär hjälp till Ukraina, skuldavskrivning och stöd till flyktingar och sanktioner mot Ryssland. Utöver Razem undertecknades det av Ukrainas Sociala rörelse, *Vasemmistoliitto* (Vänsteralliansen, Finland), *Kairiųjų aljansas* (Vänsterns allians, Litauen), *Budoucnost* (Framtid, Tjeckien), *Jsme Levice* (Vi är vänstern, Tjeckien), *Demos* (Demokrati och solidaritetspartiet, Rumänien) och *Enhedslisten* (Enhetslistan/Rödgröna alliansen, Danmark).

De nordiska länderna

Två nordiska vänsterpartier skrev under Razems uttalande – Vänsteralliansen i Finland och Rödgröna alliansen i Danmark. Vänsteralliansen har sina rötter i Finlands kommunistiska rörelse, men landet har en lång gräns mot Ryssland och spända historiska förhållanden till sin granne. Historiskt har de varit starkt mot NATO-medlemskap för Finland, men detta förändrades efter den ryska invasionen. De var en del av den avgående socialdemokratiskt ledda koalitionsregeringen, och i denna ställning gav de upp sitt historiska motstånd att delta i regeringar som stöder NATO-medlemskap. Detta beslut togs inte utan kontroverser, men en majoritet av Vänsteralliansens medlemmar och parlamentsledamöter stödde till sist av pragmatiska skäl regeringens beslut att ansluta sig till NATO. Men partiet fortsätter att vara kritiskt mot NATO och kräver att den så småningom ska ersättas av en ny europeisk säkerhetsstruktur.

Danmarks Rödgröna allians har följt en bana som liknar sin finska motsvarighet. De stöder militär

8 [Green Left](#), 10 januari 2023.

9 [Razem](#), 1 mars 2022.

hjälp till Ukraina, och skrev under ett gemensamt brev med Vänsteralliansen och med Vänsterpartiet i Sverige, som krävde hårda sanktioner mot den ryska eliten.¹⁰ Danmark var redan före 2022 medlem i NATO, men likt sin finska motsvarighet ändrade Rödgröna alliansen sin historiska inställning under inverkan av kriget. Partiet kräver fortfarande att NATO ska ersättas, men hävdar nu att det inte kommer att driva på för att få landet att lämna alliansen innan ett livskraftigt alternativ har utvecklats. Danmarks andra vänsterparti, *Socialistisk Folkeparti*, stöder regeringens Ukrainafond, som innefattar finansiering av både militär och ekonomisk hjälp till Ukraina.

Vänsterpartier i Norge och Sverige har skiljt sig något från sina danska och finska motsvarigheter. Norges postmarxistiska Rødt, till exempel, är för sanktioner mot Ryssland men är mot militär hjälp till Ukraina, och fortsätter att kräva att landet ska lämna NATO och bygga en nordisk försvarsallians. Men enligt en av Rødts parlamentsledamöter ”har vi inte diskuterat sådana alternativ ordentligt och inte arbetat för att utveckla dem ... den nordiska vänstern måste jobba hårdare för att utveckla en politik och få trovärdighet både för vår försvarspolitik och våra alternativ till NATO”.¹¹ Norges andra radikala vänsterparti, Socialistisk Venstreparti, är också för att lämna NATO och bygga en nordisk försvarsallians, men skrev under ett hjälppaket på flera miljarder dollar till Ukraina, som kan användas både till militära och civila syften. Sveriges Vänsterpart, tidigare landets kommunistparti, var inledningsvis mot att skicka militär hjälp till Ukraina, men partiet gjorde snabbt en u-sväng i frågan. Det var inte okontroversiellt, och partiet är fortfarande splittrat internt i frågan om militär hjälp. Det vidmakthåller ett hårt motstånd mot svenskt NATO-medlemskap, historiskt av stöd till Sveriges neutralitet liksom sina löften om solidaritet med kurderna, som hotas av Turkiets krav att Sverige ska slå ner på kurdiska flyktingar och aktivister som ett villkor för att godkänna dess NATO-ansökan.

Tyskland

Tyskland är kanske det mest intressanta exemplet på grund av landets betydelse för den Ukraina-vänliga koalitionen och de intensiva motsatta tryck som Die Linke brottas med. Die Linke befinner sig i stora svårigheter. Det klämde sig nätt och jämnt in i parlamentet vid det senaste valet och pinas ständigt av interna politiska motsättningar. Die Linke bildades 2003 som en sammanslagning av utbrytare från det socialdemokratiska SPD, till största delen baserat i Västtyskland, och efterträdaren till det tidigare östtyska styrande partiet. Som sådant har det sina rötter både i socialdemokratin och kommunismen, som är sammankopplade med landets djupare öst-västliga politiska klyfta. Det har sitt största väljarstöd i landets östra regioner, i synnerhet bland gamla pensionärer, och relativt lite i det tidigare Västtyskland.

Vid partikongressen förra året fördömde Die Linke den ryska invasionen och uttryckte solidaritet med det ukrainska folket och krävde sanktioner mot den ryska eliten. Samtidigt gick det mot militär hjälp till Ukraina, en ståndpunkt som är förknippad med en bredare opposition mot tysk upprustning och ökade militärutgifter. Men det innebär inte att partiet talar med en enda röst. Precis som med många andra saker i Die Linke finns det en hel del stridigheter mellan anhängare till den kontroversiella parlamentsledamoten Sahra Wagenknecht, som har krävt att sanktionerna och den militära hjälpen ska upphöra och att importen av rysk gas ska återupptas, och hennes interna kritiker. Den interna maktkampen har försvagat partiet genom att demoralisera anhängare och fjärma andra som

10 [Vänstern i EU](#), 3 mars 2022.

11 [Rosa Luxemburg Stiftung](#), 5 juli 2022. [Se tillägg till denna artikel nedan – öa.]

annars kunde ha dragits till det.

Opinionsundersökningar antyder att Die Linkes anhängare tenderar att ha blandade åsikter om kriget. Cirka 57% är mot att skicka stridsvagnar till Ukraina,¹² och en ännu högre andel är mot att leverera stridsflygplan. Angående förhandlingar är 55% mot att Ukraina måste avträda vissa territorier till Ryssland för att få slut på kriget, medan 61% håller med om att det är upp till Ukraina när de ska inleda fredssamtal med Ryssland.¹³ Det finns en omfattande oro inom alla partier över den tyska regeringens hantering av kriget. I en opinionsundersökning nyligen sa 59% av de svarande att antingen var ”inte särskilt nöjda” eller ”inte alls nöjda” med regeringens linje avseende Ukraina-kriget.¹⁴ Trots farhågorna över kriget och en mycket impopulär koalition mellan SPD-de gröna-Fridemokraterna vid makten, har inte Die Linke lyckats dra nytta av detta. Om det skulle hållas nationella val nu kanske de inte får tillräckligt många röster för att komma in i parlamentet.

Frankrike och Italien

Frankrike och Italien var unika bland länderna i Västeuropa eftersom de hade så starka kommunistpartier. I Frankrike fick kommunisterna fram till 1980-talet regelbundet omkring 20-25% av rösterna och hade i synnerhet en stark bas bland industriarbetarna. De italienska kommunisterna var vid sin höjdpunkt det största kommunistpartiet i Västeuropa med över 2 miljoner medlemmar, och fick som mest 34% av rösterna 1976 – en större andel än socialisterna någonsin har fått i sin historia. De italienska kommunisterna upplöste sitt parti 1991, medan det franska kommunistpartiet stretade på in i det nya seklet. I Frankrike har både kommunisterna och socialistpartiet hamnat i skuggan av *La France Insoumise* (Ett okuvat Frankrike, FI), en vänsterpopulistisk rörelse som leds av Jean-Luc Mélenchon. FI är ledande i NUPES, en vänsterkoalition som också omfattar socialistpartiet, de Gröna, kommunisterna och andra. I Italien gick största delen av det gamla kommunistpartiet till det som så småningom blev *Partito Democratico* (Demokratiska partiet), idag Italiens största mitten-vänsterparti i Progressiva förbundet, medan den radikala vänstern har fallit tillbaka och nu befinner sig i det italienska politiska livets utkanter.

Det största radikala vänsterpartiet i dagens Italien är *Sinistra Italiana* (Italienska vänstern), som har en handfull medlemmar i parlamentet. Det har fördömt Rysslands invasion men är mot militär hjälp till Ukraina och är kritiskt mot NATO. Det mindre *Unione Popolare* (Folklig enhet), som innefattar mycket små partier som *Potere al Popolo* (Makten till folket) och *Rifondazione Comunista* (Kommunistisk pånyttfödelse) har ingen representation i parlamentet, är också mot militär hjälp till Ukraina och sanktioner mot Ryssland, och är mycket kritiskt mot NATO.

I Frankrike står partierna i NUPES i stort sett på samma sida. Socialistpartiet och de Gröna är starkt för militär hjälp till Ukraina och sanktioner mot Ryssland. FI stöder också sanktioner och militär hjälp. Exempelvis hävdade Mélenchons högste rådgivare i internationella frågor nyligen att ”Ukraina måste få stöd, inklusive militärt”.¹⁵ Men partiets ledare lägger mer tonvikt vid att driva på för förhandlingar än de Gröna och socialistpartiet, och parlamentsgruppen har krävt regelbundna överläggningar med president Emmanuel Macron om Ukrainapolitiken. Slutligen har kommunisterna varit starkt kritiska mot den ryska invasionen, och stöder sanktioner såväl som leveranser av

12 [Politbarometer](#), januari 2023.

13 [Infratest dimap](#), mars 2023.

14 [ARD Deutschland trend](#), februari 2023.

15 [Mediapart](#), 29 december 2022.

försvarsvapen till Ukraina. Men partiets ledare, Fabien Roussel, utfärdade nyligen ett uttalande som krävde att leveranserna av det han anser vara offensiv militär utrustning skulle upphöra, och lade starkare tonvikt på förhandlingar och mer debatt i parlamentet om Ukrainapolitiken (under den franska konstitutionen har presidenten nästan total kontroll över utrikespolitiken).

Grekland, Portugal, Spanien

Den radikala vänstern i dessa tre länder tenderar att vara starkt kritiska till NATO och mot militär hjälp till Ukraina, men det finns några nämnvärda undantag. I Grekland har Syriza gått mot den konservativa regeringens militära hjälp till Ukraina, vilket enligt partiets ledare och den tidigare premiärministern Alexis Tsipras har gjort Grekland till deltagare i kriget. Det grekiska kommunistpartiet, som har kvar ett väljarstöd på omkring 5%, har beskrivit den ryska invasionen som ”föraktlig”, men hävdar att USA, NATO och den ukrainska regeringen delvis är ansvariga för kriget. Partiets parlamentsledamöter bojkottade förra året ett tal av den ukrainske presidenten Volodymyr Zelenskyj. En del till kommunisterna anslutna fackliga aktivister har också vidtagit strejkaktioner för att hindra vapenleveranser från Grekland till Ukraina.

Parlamentsledamöter från det portugisiska kommunistpartiet är mindre omstrukturerat än de flesta återstående europeiska kommunistpartierna, och bojkottade också ett tal av Zelenskyj förra året. Ledaren för partiets parlamentsgrupp fördömde honom för att personifiera ”en främlingsfientlig och krigshetsande statsmakt, omgiven och stödd av krafter av fascistisk och nynazistisk karaktär”.¹⁶ Portugals *Bloco de Esquerda* (Vänsterblocket), ett parti med sina rötter i olika marxist-leninistiska och trotskistiska strömningar, är långt mer positivt till Ukraina än kommunisterna, men inte heller de stöder militär hjälp.

Dessa åsikter liknar till stor del den spanska radikala vänsterns uppfattningar. Podemos har inte gått mot sanktioner mot den ryska eliten, men har varit mot militär hjälp till Ukraina och är mycket kritiskt mot NATO. Kommunistpartiet är också kritiskt till NATO och har offentligt gjort gällande att ”Spanien inte bör vara en del av denna konflikt”.¹⁷ Men den kommunistiska arbetsministern i den socialistleda koalitionsregeringen, Yolanda Diaz, landets mest populära politiker och ledare för den nya parlamentariska vänsterplattformen *Sumar* (Enhet), är för att skicka militär hjälp till Ukraina, och det är också Barcelonas borgmästare Ada Colau från *Barcelona en Comú* (Barcelona tillsammans), som är allierad med Sumar i den katalanska valkoalitionen *En Comú Podem* (Tillsammans kan vi). Colau besökte förra vintern Kyiv, och Barcelona har skickat civil hjälp direkt till Ukrainas huvudstad. I Kyiv sa Colau: ”Jag skulle inte säga ’konflikt’ utan istället en ockupation som är orätmätig, brutal, mot internationell lagstiftning och där det förekommer krigsbrott.”¹⁸

Labourvänstern i Storbritannien

Den ledande riktningen i Storbritanniens Labourparti är starkt för militär hjälp till Ukraina och sanktioner mot Ryssland. Det är bara som förväntat. Mer intressant är den splittring som verkar ha uppstått inom Labourvänstern om Ukrainapolitiken. Den tidigare partiledaren Jeremy Corbyn är högljutt mot militär hjälp till Ukraina och sanktioner mot Ryssland, vilket är i linje med hans närmast pacifistiska uppfattningar i internationella frågor. Hans skuggkansler John McDonnell,

¹⁶ [Barron's](#), 25 maj 2022.

¹⁷ [PCE](#), 24 februari 2022.

¹⁸ [Catalan News](#), 24 september 2022.

själv sedan decennier en ståndaktig Labourvänsteranhängare, stöder militär hjälp till Ukraina, på grund av att ”en vägran att ge de vapen som ukrainarna behöver, innebär att chansen att Rysslands invasion lyckas ökar betydligt. Fred skulle säkras, men en osäker fred som har tvingats fram av Rysslands ockupationsmakt.”¹⁹ Men det bör noteras att partiledaren Keir Starmer hotade McDonnell och andra, som före invasionen skrev under ett uttalande från Stop the War Coalition, med Labours partipiska om de inte tog bort sina namn. Det gjorde de, men Corbyn har skandalöst nog förbjudits att ställa upp som kandidat för Labour vid nästa val.

Avslutning

Denna översikt täcker inte alla vänsterpartier i Europa. Och givetvis är de europeiska vänsteranhängarnas åsikter och politik inte de enda övervägandena under diskussionen om kriget i Ukraina. Demokratiska socialister i USA behöver ta hänsyn till folkens åsikter och politik i hela världen som har påverkats av kriget, i synnerhet i det globala syd, där USA:s regerings påståenden att den försvarar nationell överhöghet och självbestämmande med all rätt betraktas med skepsis.

Men kriget äger rum i Europa, och vi måste ta hänsyn till våra kamraters ståndpunkter där – enligt min åsikt speciellt de i Ukraina, Ryssland, Öst- och Centraleuropa, och de nordiska länderna.

Tillägg: Efter att denna artikel hade skrivits, utfärdade Norges radikala vänsterparti Rødt ett uttalande om militär hjälp till Ukraina, som hade antagits vid ett nationellt möte nyligen. Rødt var före mötet mot militär hjälp, och uttalandet utgör en förändrad ståndpunkt till förmån för militär hjälp. Uttalandet säger: ”Utan vapenstöd hade Ukraina blivit överkört och underställt en chauvinistisk, högernationalistisk rysk regim med uttalade imperialistiska ambitioner. Det är därför rätt att ge vapenstöd till Ukraina i kampen för självständighet och fred, när ukrainarna har bett om det.” Rødt fortsätter att stöda sanktioner som riktas mot den ryska eliten, skydd för ukrainska flyktingar, upphävande av Ukrainas statsskuld och stöd till Ukrainas uppbygge efter kriget.²⁰

19 [Green Left](#), 28 februari 2023.

20 Se [Rødt stöder Ukrainas kamp för frihet](#), på marxistarkiv.se.